

Зважаючи на те, що суми страхових премій та страхових виплат по ринку страхування в цілому включають у себе грошові потоки із ризикового страхування та страхування життя, договори за яким носять довгостроковий характер. Однак, через недостатній розвиток цього сектору страхового ринку в Україні (частка премій зі страхування життя в загальній сумі страхових премій у 2009 р. становила лише 4,0%), виключимо взагалі його з розгляду та проаналізуємо рівень страхових виплат тільки по ринку загального страхування.

За останні дев'ять років усереднений рівень страхових виплат незначно зріс і становить 20,7%. Але, якщо порівнювати з нормою 70%, яка наведена в урядовій Концепції розвитку страхового ринку до 2010 року, то значення рівня страхових виплат в Україні як по страховому ринку в цілому, так і по ринку загального страхування є дуже низькими.

Рівень страхових виплат в економічно розвинених країнах Європи в середньому наближається до 75%. У Великій Британії, що є країною з багатовіковим страховим ринком, він складає 67,3%. Таким чином, еталонним значення показника рівня страхових виплат можна умовно прийняти інтервал в 67–75%. Це ще раз підтверджує прірву між страховими ринками України та країн ЄС (навіть у Польщі, страховий ринок якої в дослідженнях часто порівнюється з українським, даний показник становить близько 62,8%).

Висновки. Здійснене дослідження українського страхового ринку засвідчило як позитивні, так і окремі негативні тенденції його розвитку. Це зумовлено низкою специфічних особливостей страхування. Враховуючи здобутки та недоліки вітчизняного ринку страхових послуг слід зазначити його значні перспективи подальшого розвитку які зумовлюватимуться формуванням і реалізацією довгострокової стратегії та активної поточної політики держави в страховій сфері.

Задля подальшого розвитку та освоєння компаніями вітчизняного страхового ринку має бути підвищена ефективність менеджменту та маркетингового аналізу сегментів ринку (виділення окремих груп споживачів страхових продуктів, проведення комплексних маркетингових досліджень для підготовки цільових програм страхових компаній з максимального задоволення потреб споживачів, інтересів держави та самих страховиків, взаємна координація їх діяльності з виконання цих програм і заходів). Також необхідно визначити основні напрями формування механізму страхових послуг для забезпечення соціального захисту, зокрема: страхування майна, страхування відповідальності, страхування фінансових ризиків, а також методичне страхування, страхування життя від нещасних випадків на виробництві. Необхідно передбачити розширення переліку страхових послуг, інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, подальшу інтеграцію України в міжнародні структури.

Усунення негативних чинників розвитку страхового ринку пришвидшить соціально-економічні реформи та забезпечить стабільний розвиток національної економіки, сприятиме інтеграції України до регіональних та світових страхових ринків.

Література

1. Сіренко І. Аналіз розвитку страхового ринку та оцінка його перспектив / І. Сіренко // Страхова справа. – 2009. – № 3(35). – С. 23-25.
2. Форіншурер інтернет журнал зі страхування: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/stat/>

Надійшла 05.10.2011

УДК 336.71

В. С. КУКЛЮК, П. Г. ЖЕВСЬКИЙ
Хмельницький національний університет

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У СВІТОВУ СИСТЕМУ СТРАХУВАННЯ

У статті досліджено питання інтеграції українського ринку страхових послуг у світову систему. Розглянуто вплив лібералізації торгівлі страховими послугами на розвиток страхових ринків. Проаналізовано структуру і динаміку світового страхового ринку. Оцінено взаємодію українського ринку зі страховими ринками європейських країн. Розглянуто можливість участі іноземного капіталу в розвитку національного страхового ринку.

In the article it is investigated questions of integration of the Ukrainian market of insurance services in world system. Influence of trade liberalization by insurance services on development of the insurance markets is considered. The structure and dynamics of the world insurance market is analysed. Interaction of the Ukrainian market with the insurance markets of the European countries. The opportunity of the foreign capital participation in development of the national insurance market is considered.

Ключові слова: страховий ринок, страховий продукт, страхова послуга, інтеграція ринку страхування.

Актуальність теми. В сучасній світовій економіці ринок страхових послуг виконує надзвичайно важливу роль. Через даний ринок відбувається перерозподіл ризиків і грошових потоків, що забезпечують

фінансування страхових подій у глобальному середовищі, створюються умови для підвищення рівня соціального захисту населення, залучення страхового капіталу для інвестування як національних економік, так і в міжнародному масштабі. У результаті світового ринку страхових послуг сприяє інтеграції національних економік у систему світового господарства й активізує процеси глобалізації. Такі тенденції посилюють конкуренцію та супроводжуються експансією і поглинанням страхового бізнесу в країнах з перехідною економікою.

Високий інтерес до українського страхового ринку з боку іноземних інвесторів є прямим наслідком ринкових перетворень, недостатнім розвитком та незбалансованою структурою при одночасній великій ємності страхового ринку, у якій переважну роль відіграють ризикові види страхування, що не забезпечує достатньої конкурентоспроможності вітчизняних страховиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В економічній літературі проблеми організації страхової справи на міжнародному рівні вивчалися такими вченими, як Н.Г. Адамчук, В.Д. Базилевич, О.В. Булатова, Н.М. Внукова, Л.В. Временко, А. Глущенко, Л.М. Горбач, К.Є. Турбіна, В.Г. Федоренко, В.М. Фурман, П. Щедрий, Р.Т. Юлдашев та ін. Історичний розвиток страхування і теорія страхування знайшли своє відображення у працях К.Г. Воблого, Б.Г. Данського, С.К. Реверчука, В.К. Райхера, М.І. Рейтмана, М.І. Туган-Барановського.

Разом з тим, питання інтеграції українського ринку страхових послуг у світовий, оцінки його рівня концентрації в теоретичному та методологічному планах досліджені недостатньо.

Мета статті полягає в дослідженні теоретико-методологічної основи розвитку ринку страхових послуг, економічної сутності страхової послуги й міжнародного ринку страхування в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна економічна діяльність є процесом реалізації зовнішньоекономічних зв'язків у торгівлі товарами та послугами, спільному підприємстві, співробітництві. Ці види діяльності відбиваються на міжнародному бізнесі, а їх головною метою є отримання прибутку. Страхова послуга, як і інші послуги, є продуктом цілеспрямованої діяльності страхових компаній, що пропонується на страховому ринку на умовах еквівалентного обміну з метою отримання прибутку. Вона є формою реалізації страхового захисту в умовах функціонування міжнародного ринку послуг. Більшість послуг є нематеріальними. Між тим, у міжнародній практиці такими, що не мають матеріальної форми, є лише послуги страхування кредитів, а також інших фінансових ризиків.

На відміну від вітчизняних страховиків, які надають страхові послуги, іноземні компанії використовують поняття «страховий продукт». Він визначається як набір основних та допоміжних послуг, що надаються страховиком страхувальникові під час виконання договору страхування.

В свою чергу страховий ринок – частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист. Формується попит і пропозиція на нього, а сукупність всіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання. Головною функцією страхового ринку є акумуляція та розподіл страхового фонду з метою страхового захисту суспільства [1, с. 86].

Лібералізація страхових відносин сприяла інтернаціоналізації торгівлі страховими послугами та інтеграції національних страхових ринків у світовий. Торгівля страховими послугами розвивається в рамках світового процесу, надання страхових послуг здійснюється страховиками через свою комерційну присутність на іноземних ринках чи пряме іноземне інвестування. Тому іноземні страхові компанії можуть реалізувати свої конкурентні переваги в основному разом з національними страховиками, тобто через інтернаціоналізацію сектора страхування за рахунок зростання торгівлі страховими послугами.

Економіка кожної країни стає все більш транснаціональною, це забезпечує вихід на велику кількість страхових ринків, що розвиваються, із широким охопленням країн, які є об'єктами інвестування. Визначальною тенденцією стає об'єднання страхових компаній за допомогою угод про технологічне партнерство, створення об'єднань найбільших страхових компаній з великою капіталізацією і активами.

Світовий ринок страхових послуг визначається як обумовлене інтеграційними процесами інституціональне утворення в глобальному конкурентному середовищі, де здійснюється діяльність страховиків різного рівня та їх клієнтів з приводу процесів купівлі-продажу страхових послуг. Тенденції розвитку світового ринку страхових послуг полягають в його глобалізації, в утворенні ТНК страхового ринку, а також великих транснаціональних фінансових груп, що інтегрують страховий, банківський і промисловий капітал [2, с. 85].

Результатом трансформації суб'єктів страхового ринку є формування найбільших транснаціональних страхових компаній, активи яких можна порівняти з активами найбільших у світі ТНК, що діють у сфері виробництва та інформаційних послуг. Це обумовлено необхідністю протистояти конкуренції, що зростає, через високу концентрацію страхового ринку і його перенасиченість; потребою в збільшенні прибутку за рахунок розширення географії своєї діяльності; прагненням підвищити власну капіталізацію; необхідністю зниження витрат, пов'язаних з веденням страхового бізнесу.

На шляху до глобалізації міжнародний страховий ринок пройшов становлення страхових відносин на національних ринках, процес концентрації та централізації капіталу на основі злиття і поглинання

страхових компаній, розвиток інформаційних мереж, транскордонних страхових операцій, лібералізації в страховій сфері, етап появи міждержавних економічних і фінансових об'єднань.

Інтеграція страхування визначається як взаємопроникнення та переплетіння національних страхових процесів для створення цілісного страхового ринку, що сприяє збільшенню щільності зв'язків між країнами в галузі страхування і супроводжується зближенням їх організаційних систем.

Страховий ринок передбачає самостійну діяльність його учасників, які знаходяться в умовах конкурентоспроможної сфери і будують свої відносини на коливаннях попиту та пропозиції. Ринок страхових послуг є ефективним засобом перерозподілу коштів, які раніше були накопичені для подальшого вкладання в розвиток економіки країни.

Одночасно на шляху інтеграції страхового ринку України існують перешкоди, що пов'язані з політичною нестабільністю у країні, слабкими зовнішньоекономічними зв'язками України в сфері страхування з іншими країнами, нерозвиненістю національної страхової інфраструктури, недостатнім рівнем та потенціалом розвитку страхування за межами країни, низькими показниками конкурентоспроможності українських страхових компаній.

Світовий ринок страхових послуг характеризується стійким зростанням, зміною географічної структури, різною динамікою розвитку. Ємність світового ринку страхових послуг виражається обсягом отриманих страхових премій. Потрібно відмітити, що частка України в структурі страхового ринку є дуже незначною – всього 0,073%. Крім того, після світової кризи 2008 року кількість страхових компаній, які функціонують на страховому ринку України зменшилась на 30 страхових компаній [3].

В той же час прогресивні структурні зміни у складі світового ринку відбулись за рахунок розвитку страхування в країнах Центральної та Східної Європи, країнах СНД і Балтії при зниженні частки країн Північної Америки, Азії, Океанії. Реформи стосувалися демонополізації і приватизації страхового сектору, поширення доступу іноземних страховиків на національні ринки страхування та перестраховування, розвитку комерційного страхування життя і пенсійного забезпечення. Характерною рисою світового ринку страхування є перевищення частки видів страхування життя (близько 60%), у порівнянні з іншими видами страхування, частка яких складає близько 40%.

У регіонах з розвинутою економікою відзначається стабільність у розвитку страхового ринку з достатньо високими темпами зростання і відносною стабільністю до різних криз, що відбуваються у світі.

Особливостями страхового ринку України є його невелика частка у складі світового ринку, певний рівень монополізації окремих видів страхування. На відміну від ринків інших країн, він характеризується високими темпами зростання кількості страховиків, але більшість з них мають незначний обсяг активів, тому змушені значну частину своїх зобов'язань передавати на перестраховування страховим організаціям інших країн. Для українського страхового ринку є характерним низький ступінь захищеності за основними ризиками, що пояснюється його низьким рівнем розвитку. Ринок страхових послуг України перебуває в умовах поступового інтегрування у світовий. Найважливішою ознакою його функціонування є накопичення фінансового капіталу.

Щодо прогнозів ситуації на страховому ринку, то в 2011–2015 роках прогнозується поступове відновлення зростання української економіки, це стимулюватиме зростання страхового ринку протягом цих років. Основними «двигунами» зростання страхового ринку в 2011–2015 роках будуть види страхування, орієнтовані на фізичних осіб: КАСКО, страхування майна фізичних осіб, страхування від нещасних випадків. Спеціалісти прогнозують, що страхування фізичних осіб ростиме більш швидкими темпами в порівнянні зі страхуванням в корпоративному секторі, за винятком добровільного медичного страхування.

За прогнозами експертів, в 2011–2015 роках слабкі страхові компанії зйдуть зі страхової арени. Після цього відбудеться перерозподіл ринку між більш сильними і надійними страхувальниками [4].

Незрілість українського страхового ринку підтверджується слабкістю інвестиційного клімату та загальних умов економічної діяльності. Іноземні страховики присутні на українському ринку, але не мають на ньому сильних позицій. Система впливу на страховий ринок з боку держави в Україні є недостатньо стійкою, що викликано не тільки внутрішніми факторами його розвитку, але є прямим наслідком макроекономічних процесів, які спостерігались в економіці країни, що реформується.

Для України є важливим вибір пріоритетних напрямків участі у міжнародній економічній інтеграції. За період реформування одержали розвиток такі напрямки активізації інтеграційного фактору у зовнішньоекономічній стратегії країни, як розвиток зовнішньоекономічної діяльності переважно на базі двосторонніх торговельних відносин, що передбачають створення зон вільної торгівлі; угода про поглиблення зони вільної торгівлі з ЄС, так звана «ЗВТ+»; поглиблення інтеграційних відносин у межах регіональних угруповань із українською участю; включення у тій або іншій формі до діяльності найбільш успішно функціонуючих інтеграційних об'єднань.

Глобальна інтеграція страхових ринків сприяє функціонуванню видів економічної діяльності, які пов'язані з міжнародною взаємодією. Лібералізація умов доступу на страховий ринок забезпечує високий рівень конкуренції страхових компаній. Це протиріччя поглиблюється тим, що глобалізація (і, зокрема, висока рухливість капіталу) приводить до різкого послаблення ролі держави у сфері соціального захисту [2].

Розвинені країни в рамках концепції загальної лібералізації докладають всі зусилля для

максимальної інтеграції національних страхових ринків у єдиний світовий фінансовий простір. Їх зацікавленість викликана, в першу чергу, тим, що більш висока конкурентоспроможність страхових корпорацій забезпечує більш впевнену перевагу на зарубіжних ринках, а високий рівень розвитку фінансових інструментів забезпечує приплив капіталу з менш розвинених країн по страхових каналах.

Особливості взаємодії страхових ринків різних країн впливають на страховий ринок України і сприяють його залученню у світовий страховий простір. Страховий ринок України більшою мірою перебуває в сфері впливу світового ринку, який здійснюють ринки країн ЄС і Росії, Угорщини і Польщі. Це дозволяє зробити висновок, що взаємодія страхових ринків цих країн повинна допомогти розкриттю потенційних можливостей ефективної участі України у світогосподарських фінансових процесах. Інтеграційне співтовариство необхідно будувати як складову частину світового господарства, орієнтовану на його норми та правила, що буде сприяти формуванню відкритого страхового ринку.

Аналіз інтеграційних процесів на страховому ринку України дозволяє зробити висновок про недостатній ступінь його розвитку і про необхідність подальшої лібералізації, покликаної сприяти інтеграції у світове страхове господарство. В Україні, як і на світовому ринку страхування, має місце процес збільшення капіталізації національних страховиків, злиття страхового, банківського та промислового капіталів. Лібералізація торгівлі страховими послугами сприяла виходу українських страховиків на іноземні ринки, але присутність національного страхового капіталу на них незначна.

Іноземні страхові та перестраховальні компанії стали суб'єктами українського ринку страхування та забезпечили досить активне його зростання, окремі компанії виявилися серед лідерів ринку за рахунок того, що світові страховики мають не тільки великі капітали, але також значно більший досвід і технології ведення справи. Присутність іноземних компаній на національному ринку сприяє зростанню конкуренції, яка неминуче відбудеться з появою іноземних технологій і капіталу, і може призвести до поглинання національних страхових компаній.

В Україні, як і на світовому ринку страхування, має місце процес збільшення капіталізації національних страховиків, що, з одного боку, обумовлене законодавчими ініціативами органів страхового нагляду, а з іншого, – процесами злиття й поглинання операторів ринку; переплетінням страхового, банківського, і промислового капіталів. Разом з тим, українські страхові компанії усе активніше виходять на страхові ринки зарубіжних країн.

Світовий досвід свідчить як про позитивні результати присутності іноземного капіталу на національному ринку, так і про негативні.

Сильні сторони: поліпшення якості обслуговування у сфері страхування; поява нових страхових, інформаційних технологій і інновацій; акумуляція національних заощаджень; оптимізація розподілу ризиків, включаючи міжнародне перестраховування; приплив нового іноземного капіталу.

Слабкі сторони: зниження можливостей розвитку страхової справи національними страховиками; можливість домінування іноземних страховиків на внутрішньому ринку; необхідність збереження національного контролю над страховою системою (з урахуванням інтересів національної безпеки); можливість відтоку капіталу в результаті діяльності іноземних страховиків.

Перевага: наявність потенціалу для розвитку накопичувальних видів і страхування життя за участю іноземного капіталу.

Загроза: можливість втрати національного страхового ринку.

Об'єктивним процесом на світовому ринку є концентрація страхового капіталу. Для її оцінки у роботі запропоновано використання коефіцієнтів локалізації. Для страхових ринків окремих континентів коефіцієнт локалізації пропонується у вигляді співвідношення часток страхових премій кожного континенту в загальному обсязі і ВВП цього континенту у світовому валовому внутрішньому продукті. Аналогічний показник пропонується для найбільших інтеграційних об'єднань страховиків, де концентрацію страхового капіталу характеризує нерівномірність його розподілу.

Для оцінки рівня концентрації на регіональних страхових ринках країни пропонується система наступних коефіцієнтів локалізації: співвідношення часток страхових премій (страхових виплат) і ВВП; співвідношення часток страхових премій (страхових виплат) і чисельності населення в окремих регіонах, співвідношення часток страхових премій (страхових виплат) і страхових компаній у регіонах.

Привабливість регіональних страхових ринків України є невисокою і відрізняється значною диференціацією. Низький рівень привабливості страхового ринку виявлено для 13 областей України, значно вищий – у промислово розвинених регіонах, однак він у 2, –3,8 рази нижче, ніж у м. Київ (0,729) [3].

Найбільш високими темпами будуть розвиватися страхові ринки Африки, країн Латинської Америки й Карибського басейну, а також Європи, насамперед за рахунок країн, що розвиваються, й країн Східної Європи з перехідною економікою.

Лібералізація торгівлі страховими послугами забезпечуватиме умови для доступу й інтеграції України на світовий страховий ринок. Розвиток українського страхового ринку повинен базуватись на стратегічних пріоритетах своєї фінансової і економічної політики. Орієнтація на досягнення стратегічних цілей інтеграції вітчизняного ринку страхування потребує нівелювання слабких сторін і подолання погроз ефективному функціонуванню страхового ринку. Інтеграцію українського страхового ринку у світовий

необхідно здійснювати з урахуванням багатовекторності зв'язків, як складову частину світового господарства, орієнтовану на його норми та правила. Необхідно послідовно зміцнювати ринкові засади інтеграції, розбудовувати підприємницькі, страхові і банківські структури на основі їх практичної взаємодії.

Висновки. Отже, світовий ринок страхових послуг представляє інституціональне утворення в глобальному конкурентному середовищі, де під впливом лібералізації здійснюється діяльність страховиків різного рівня.

Інтеграція страхування визначається як взаємопроникнення та переплетіння національних страхових процесів для створення цілісного страхового ринку, що сприяє збільшенню щільності зв'язків між країнами в галузі страхування й супроводжується зближенням їх організаційних систем. Факторами, які впливають на розвиток страхового ринку України, необхідно вважати наступні: глобалізацію світової економіки, лібералізацію торгівлі страховими послугами, інтеграційні процеси на страхових ринках, а також багатовекторність розвитку України.

Світовий ринок страхових послуг характеризується стійким зростанням, зміною географічної структури та лідерів ринків, формуванням інтеграційних об'єднань, присутністю іноземного капіталу на національних ринках, різною динамікою розвитку. Для розвинених країн характерною рисою є переважання ринку страхування життя у порівнянні з іншими видами страхування. У країнах, що розвиваються, більший розвиток отримали ризикові види страхування.

Інтеграцію українського страхового ринку у світовий необхідно будувати з урахуванням багаторівневої моделі взаємин, на ділових міждержавних програмах і конкретних проектах, що передбачають чіткі взаємні зобов'язання учасників і обґрунтовані механізми їх реалізації.

Література

1. Барановський О.І. Розвиток страхового бізнесу в Україні / О.І. Барановський // Фінанси України. 2007. – № 8. – С. 85–93
2. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 82–91
3. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
4. Коваль В.В. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні [Електронний ресурс] / В.В. Коваль, В.М. Бондаренко. – Режим доступу : <http://intkonf.org/>

Надійшла 05.10.2011

УДК 338

В. Л. КАРПЕНКО, Т. С. ФЕСЕНКО, К. В. ДУДАР

Хмельницький національний університет

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті аналізується стан та основні тенденції розвитку банківської системи України. Досліджується рівень розвитку вітчизняного банківського сектору.

This article analyzes the status and main trends in the banking system of Ukraine. The level of development of the domestic banking sector.

Ключові слова: банківська система, ринок банківських послуг, тенденції розвитку, структура банківського сектору.

Постановка проблеми. Банки – один із головних інструментів здійснення економічних реформ, одна з найважливіших структур ринкової економіки. Становлення і розвиток банківської системи в Україні, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави – одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі. Перехід України до ринкових відносин диктує необхідність створення ефективної банківської системи і проведення Національним банком дієвої грошово-кредитної політики, яка б краще стимулювала розвиток нових економічних процесів. Переліченими вище обставинами зумовлений інтерес до аналізу ситуації на ринку банківських послуг України.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми розвитку банківського сектору економіки висвітлюють українські і зарубіжні вчені: М. Алексеєнко, В. Базилевич, В. Гесць, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, В. Міщенко, А. Мороз, П. Роуз, М. Савлу та інші. Наукові розробки авторів присвячені проблемам підвищення конкурентоспроможності банківського сектору, присутності іноземного капіталу в банках, регулювання банківської діяльності та ін.

Метою статті було провести дослідження та визначити основні тенденції розвитку ринку банківських послуг України.

Виклад основного матеріалу. Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного